

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I Уставни основ

Уставни основ за доношење Закона о арбитражи садржан је у члану 72. став 2. Устава Републике Србије, према коме Република Србија уређује и обезбеђује остваривање и заштиту слобода и права човека и грађанина, уставност и законитост, као и систем у области економских односа са иностранством.

II Разлози за доношење Закона о арбитражи

Усвајање предложеног Закона о арбитражи укључује се у оквир низа законодавних активности које је Република Србија предузела како би оформила правни и институционални оквир за потребне промене.

Арбитражно решавање спорова није посебно уређено постојећим прописима тако да је данас арбитража у Србији веома неразвијена. Последица таквог стања је, с једне стране, преоптерећеност домаћег правосуђа и, с друге стране, прибегавање домаћих и страних субјеката арбитражи у иностранству чак и у споровима који су битно везани за Србију. Наиме, арбитражно решавање унутрашњих и међународних приватноправних спорова веома је битан елемент у систему заштите права нарочито у области привреде, трговине и односа са иностранством. Арбитража омогућава алтернативну, бржу и јефтинију правду од оне коју пружају државни судови а решења која пружа боље су прилагођена нарочито потребама учесника у унутрашњој и међународној трговини. Стога је усвајање предложеног Закона о арбитражи хитно и неопходно.

Закон о арбитражи један је од закона којим се успоставља и гарантује примена међународно установљених арбитражних правила и принципа и ствара правни основ за уређење целине арбитражних питања (од формирања арбитраже, арбитражног поступка, доношења арбитражне одлуке као и њеног признања и извршење пред надлежним органима Републике). Усвајање новог Закона о арбитражи се у том оквиру намеће као императив за унапређење опште правосудне и привредне климе у земљи, што ће довести и до увећања страних улагања и до унапређивања економских односа са иностранством. Наиме, на основу новог Закона, очекује се убрзано оснивање независних арбитражних установа по угледу на сличне установе у најразвијенијим државама, што ће омогућити домаћим и страним инвеститорима, као и свим другим заинтересованим лицима преваходно у привреди, да евентуалне спорове повере решавању арбитражи у Србији уз правну сигурност какву познају нарочито Француска, Швајцарска и Сједињене државе, земље у којима је арбитража најразвијенија.

Циљ Закона је да се у потпуности уреде сва питања која поставља арбитража, у складу са међународно прихваћеним правилима, посебно са правилима УНЦИТРАЛ-а. Постојећа правила која проистичу из Закона о парничном поступку су рудиментарна, тако да нису омогућила развој арбитраже, што ће бити исправљено решењима из новог Закона. Наиме, предложени закон ће коренито променити постојеће стање и установити правни режим унутрашње и међународне арбитраже у складу са захтевима савремене привреде и потреба Републике Србије.

У току израде Нацрта коришћена су арбитражна правила УНЦИТРАЛ-а као и решења из упоредног права, а нарочито из права Француске, САД и Швајцарске.

Узимајући у обзир напред речено предлаже се доношење новог Закона о арбитражи.

III Објашњења основних правних института и појединачних решења

Нацрт садржи десет глава, које обухватају 68. чланова.

Први део садржи опште одредбе

Као предмет закона одређено је решавање спорова у унутрашњој и међународној арбитражи, при чему се унутрашњи арбитражни спор дефинише као спор који не садржи међународни елемент док се међународни спор дефинише као спор који садржи међународни елемент (члан 1).

Члан 2. дефинише међународну арбитражу као ону која за предмет има спорове из међународних пословних односа, при чему су везивне тачке одређене у потпуности у складу са правилима УНЦИТРАЛ-а. Унутрашња арбитража није посебно дефинисана овим чланом, тако да се њена дефиниција добија тумачењем члана 2. а контрарио.

Закон се примењује на унутрашњу и међународну арбитражу са седиштем у Србији, при чему странке могу да изаберу примену другог, страног закона, за међународну арбитражу са седиштем у Србији као и да изаберу примену овог Закона на арбитражу са седиштем у иностранству. Ипак, у случају да странке у арбитражном спору у Србији изаберу примену страног закона, императивне одредбе овог Закона обавезно се примењују (члан 3).

Арбитражани спор решавају арбитраи и то само на основу споразума странака којим оне одлучују да спор повере арбитражи (члан 4).

Члан 5. одређује спорове који могу бити предмет арбитражног решавања, а ради се само о имовинским споровима о правима којима странке слободно располажу, осим спорова за које је прописана искључива надлежност државног суда (дакле, нпр. лични статуси не могу бити предмет арбитраже), а посебно се наглашава да свако има право да спор повери арбитражи, укључујући и државу.

Члан 6. омогућава арбитражно решавање спорова путем једнократне арбитраже, коју оснивају странке у спору, или путем институционалне арбитраже, коју могу да организују сталне арбитражне установе, које су лимитативно набројане а ради се о привредним коморама и удружењима.

Улога судова у односу на арбитражу је ограничена само на оне правне ствари које су изричито одређене законом (члан 7), а Закон се примењује само ако за поједино правно питање које он уређује не постоји другачије решење предвиђено ратификованим међународним уговором (члан 8).

Друга глава уређује споразум о арбитражи

Споразум о арбитражи дефинисан је као споразум којим странке поверавају арбитражи решавање својих будућих или насталих спорова из одређеног правног односа, што значи да се арбитража може уговорити у било ком тренутку, па и када је спор настао и када је изнет на решавање суду, али се може уговорити само за један одређени правни однос, односно спор, а не за све правне односе између одређених лица (чл. 9. и 11). На овај начин се обезбеђује супремација државног правосуђа и изузетност арбитраже. Такође, утврђује се да споразум о арбитражи може бити садржан у уговору који уређује дати правни однос или у посебном споразуму који се односи само на арбитражу (члан 9). Споразум је ништав ако не задовољава услове прописане у члану 10. Споразум о арбитражи мора бити сачињен у писаној форми, а детаљно су прописани дозвољени модалитети писмена (члан 12). Споразум остаје на снази у случају преноса основног уговора (члан 13), а ако постоји споразум о арбитражи, суд је дужан да се огласи ненадлежним (члан 14). Без обзира на постојање споразума о арбитражи, пре покретања или у току арбитражног поступка, суд може да донесе одлуку увођењу привремених мера, на захтев заинтересоване странке (члан 15).

Трећа глава уређује арбитражу, односно тело које доноси арбитражну одлуку

Број арбитрара одређују странке, а тај број мора бити непаран (члан 16). Арбитража се формира у складу са споразумом о арбитражи, а предвиђено је решење за случајеве када странке не одреде арбитра, односно када формирање арбитраже није уређено споразумом; уређен је и начин сношења трошкова арбитраже (чл. 17 и 18).

Четврта глава уређује арбитра

Арбитар може бити свако пословно способно физичко лице, без обзира на држављанство, које има својства која захтевају странке; арбитар мора бити непристрасан и независан у односу на странке и предмет спора (члан 19). Арбитар је дужан да обавести странке о свим битним питањима везаним за обављање његове функције (члан 20), а функцију мора да обавља савесно и ефикасно (члан 21). Арбитар може бити изузет ако није непристрасан или независан или ако нема својства које захтевају странке (члан 22), а уређен је поступак изузећа као и престанак функције и именовање новог арбитра (чл. 23, 24 и 25).

Пета глава уређује надлежност арбитраже

Поред питања која су јој поверена, арбитража може да решава и о сопственој надлежности, а нарочито о приговорима ненадлежности и прекорачења овлашћења, у којим случајевима је посебно уређен поступак (чл. 25 до 28). Чланом 29 посебно је прописана надлежност арбитраже да одлучује о привременим мерама, на захтев странке.

Шеста глава уређује поступак пред арбитражом

Поступак се уређује споразумом странака, у границама императивних норми Закона (члан 30), а посебно су прописана битна начела поступка, начин одређивања места арбитраже, језик поступка, начин подношења тужбе и одговора на тужбу, тренутак започињања поступка, предвиђена је могућност усменог и писменог поступка, начин достављања и пријема писмена, обавеза обавештавања странака, приговори, статус сведока и вештака, помоћ суда у извођењу доказа као и начин окончања арбитражног поступка (чл. 29 до 45).

Седма глава уређује арбитражну одлуку

Арбитражна одлука по дејствима је изједначена са правоснажном судском одлуком, а доноси се применом права, уговора и обичаја (члан 46). Доноси се већином гласова арбитра, а арбитар који се не слаже може да издвоји мишљење (чл. 49 и 50). У међународној арбитражи странке могу да изаберу меродавно право а ако то нису учиниле арбитража бира меродавно право (члан 47). Странке могу да одлуче и да се арбитражна одлука доноси на основу правичности (члан 48). Одлука мора да садржи увод, изреку, трошкове и образложење (члан 51) а може бити донета и на основу поравнања (члан 52). Одлука се доставља странкама (члан 53) а арбитража може, на захтев странака, да је исправи, протумачи или допуни (члан 54).

Осма глава уређује поништај арбитражне одлуке

Судови Републике у месту арбитраже могу да пониште одлуку донету у Републици (коначна домаћа арбитражна одлука), без обзира да ли је арбитража унутрашња или међународна (члан 55) и то само из разлога прописаних Законом (члан 56), под условом да је тужба за поништај поднета у року од три месеца од дана када је тужилац примио арбитражну одлуку (члан 57). Суд може да застане са поступком поништења ако, на захтев странке, наложи арбитражи да отклони разлоге за поништај (члан 58), а на судски поступак се иначе примењују општа правила закона који уређује парнични поступак (члан 59). Странке не могу да се унапред одрекну права на тужбу за поништај (члан 60) а у појединим случајевима арбитражни поступак може да се настави и када је одлука поништена (члан 61).

Девета глава уређује признање и извршење арбитражних одлука

Само арбитражна одлука донета у иностранству подлеже поступку признања пред судовима Републике, што значи да само коначне домаће арбитражне одлуке, без обзира да ли су унутрашње или међународне, имају дејства једнака дејствима домаће правоснажне судске одлуке; све арбитражне одлуке, донете у земљи или у иностранству, подлежу поступку извршења (члан 62). Детаљно је прописана надлежност и поступак признања и извршења, разлози за одбијање признања и извршења, дејства поступка за поништај арбитражне одлуке покренутог у иностранству, као и садржај одлуке о признању и извршењу (чл. 63 до 66).

Глава десета садржи завршне одредбе

У члану 67 прописано је да Закон ступа на снагу осмог дана од дана објављивања а у члану 68 су одређени чланови Закона о парничном поступку и Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља који, услед тога што уређују поједина питања везана за арбитражу, престају да важе даном ступања на снагу овог закона.

IV Финансијска средства потребна за спровођење Закона

Финансијска средства за спровођење Закона нису потребна.